

Modern jogérvényesítés vagy modern cenzúra? A weboldalak blokkolásának újabb tanulságai

POGÁCSÁS ANETT*

„Csak az a törvény avul el céljára való tekintettel, amelynek célját a megváltozott közfelfogás egyenesen visszautasítja, és amelyet ilyenképpen a jogi közmeggyőződés ereje elsöpör.”¹

1. Bevezető gondolatok

A szerzői jog múlt évtizedben látott küzdelmei sok területen tűnnek kilátástalannak. A jogérvényesítés határozottan e területek közé tartozik. Ennek számos oka van, amelyek közül az érvényesíteni kívánt jog modern körülmények közötti adaptációs nehézségeit éppúgy ki kell emelnünk, mint a jogérvényesítési eszközök alkalmazási és hatékonysági problémáit. Nem túlzás azt állítani, hogy a jogérvényesítési eszközök (legalábbis egy jó részük) felett eljárt az idő, de azok modernizálása, illetve újak bevetése egyáltalán nem könnyű vállalkozás. Ha maguk az érvényesíteni kívánt jog biztosítására megfogalmazott rendelkezések szorulnak kiigazításra, akkor a jogérvényesítésre tett erőfeszítések sem lehetnek igazán sikeresek és – nem utolsósorban – elfogadottak. A hatékony jogérvényesítésnek világos előfeltétele és előkérdése a hatékony szabályozás – e kettő kapcsolatát semmibe vennünk vagy fordítva kezelniük nem szerencsés.

Ha ennek fényében tekintünk a weboldalak blokkolására, úgy érezhetjük, hogy ez az eszköz is részben az érvényesíteni kívánt jog hatékonysági problémáit igyekszik orvosolni, vagy inkább: ‘palástolni’. Érdekes megvizsgálnunk, hogy valóban így van-e, és hogy elfogadható, hatékony megoldásnak tekinthető-e.

2. Az arányosság kérdése

A bíróságoknak legyen felhatalmazása azonnali és hatékony intézkedések elrendelésére – rögzíti a TRIPS egyezmény.² Ugyanakkor ennek az „azonnali és hatékony intézkedésnek” a mibenléte már nem tűnik egyszerűen megválaszolható kérdésnek, és a TRIPS szövege sem visz min-

* Egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar. E-mail: pogacsas.anett@jak.ppke.hu

¹ SZLADITS Károly: Jogsabálytan. In: SZLADITS Károly (szerk.): *A magyar magánjog I. Általános rész, személyi jog*. Budapest, Grill Károly, 1941. 138.

² A szellemi tulajdonjogok kereskedelmi aspektusairól 1994. április 15-én aláírt Marrakeshi Egyezmény (a továbbiakban: TRIPS), amelyet Magyarországon az 1998. évi IX. törvény hirdetett ki, I. 50. cikk 1. bek.

ket sokkal közelebb a válaszhoz.³ A blokkolás mint eszköz megszületéséig vezető út a különféle internethozzáférés-szolgáltatók felelősségének formálódásával párhuzamos, és az uniós jog tette egyértelművé használhatóságát és annak feltételeit.⁴ A feltételek közül az általánosak egyértelműnek látszanak, azonban épp ezek vetik fel a blokkolással kapcsolatos legalapvetőbb problémákat.

Az Infosoc irányelv 8. cikk 1. bekezdése értelmében a tagállamok az irányelvben foglalt jogok és kötelezettségek megsértése esetére megfelelő szankciókról és jogorvoslatokról rendelkeznek, és minden szükséges intézkedést megtesznek ezek alkalmazásának biztosításáért. Az előírt szankciók *hatékonyak, arányosak és visszatartó erejűek* kell hogy legyenek.⁵ A Jogérvényesítési irányelv is hasonlóan rögzíti a jogérvényesítési eszközökre vonatkozó általános kötelezettséget. Az irányelv által szabályozott szellemi tulajdonjogok érvényesítésének biztosításához szükséges intézkedéseknek, eljárásoknak és jogorvoslatoknak egyrészt *méltányosnak és igazságosnak* kell lenniük, nem lehetnek indokolatlanul bonyolultak vagy költségesek, és nem eredményezhetnek észszerűtlen határidőket vagy indokolatlan késedelmeket, másrészt *hatásosnak, arányosnak és elrettentőnek* is kell lenniük, és úgy kell őket alkalmazni, hogy a jogszerű kereskedelemnek ne állítsanak korlátokat, és az azokkal való visszaélés esetére álljanak rendelkezésre biztosítékok.⁶

Ami az arányosságot illeti, óhatatlanul felmerül a jogintézmény szerepének és jellegének kérdése (ami különösen a szerzői jogokat sértő fájlcserek megakadályozása érdekében létrehozott elektronikus adatátviteli szűrőrendszerekkel, valamint az értesítési és eltávolítási eljárással összefüggésben érdekes). Ahogyan az elmúlt évek jogalkotása és joggyakorlata alapján világossá vált, egy általános, előzetes szűrési kötelezettség mellett az alapjogi ütközés nem lenne sikerrel

³ TRIPS 50. cikk: „1. A bíróságoknak legyen felhatalmazása azonnali és hatékony intézkedések elrendelésére:

a) szellemi tulajdonjog megsértése bekövetkezte megelőzése érdekében, különösen pedig annak érdekében, hogy megelőzhető legyen, hogy az ilyen termékek a joghatóságuk területén kereskedelmi forgalomba kerüljenek, ideértve az importált árukat, közvetlenül vámkezelést követően;

b) az állított jogsértésre vonatkozó bizonyítékok megóvása érdekében.

2. A bíróságnak álljon jogában ideiglenes intézkedések meghozatala *inaudita altera parte* (a másik fél meghallgatása nélkül) megfelelő esetben, nevezetesen akkor, ha a késedelem helyrehozhatatlan kárt okozna a jogtuladonosnak vagy, ha bizonyíthatóan fennáll a bizonyíték megsemmisítésének kockázata.”

⁴ L. részletesen HARKAI István: „Hozzáférés megtagadva” – a weboldalak blokkolása mint a jogérvényesítés lehetséges eszköze I–II. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2016/2–3., 23–51.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról (Infosoc irányelv), 8. cikk:

„2. A tagállamok meghozzák a szükséges intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy azok a jogosultak, akiknek érdekeit a tagállam területén végzett jogsértő tevékenység érinti, kártérítési igényvel élhessenek és/vagy ideiglenes intézkedést, illetve szükség esetén a 6. cikk 2. bekezdésében említett jogsértő anyagok, eszközök, termékek vagy alkatrészek lefoglalását kérhessék.

3. A tagállamok biztosítják, hogy a jogosultak kérelmezhessék az ideiglenes intézkedést olyan közvetítő szolgáltatókkal szemben, akiknek a szolgáltatásait harmadik személy szerzői jog vagy szomszédos jogok megsértése céljából veszi igénybe.”

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2004/48/EK irányelve (2004. április 29.) a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről (Jogérvényesítési irányelv), 3. cikk 1–2. bek.

feloldható,⁷ az „gyakorlatilag internetes cenzúrát valósítana meg”⁸ ugyanakkor ez nem zárja ki a szűrő és blokkoló megoldások alkalmazását, csupán megfelelő keretek közé igyekszik szorítani.⁹ Ehhez a keretrendszerhez az Infosoc irányelv korábban már említett 8. cikke mellett a Jogérvényesítési irányelv 11. cikke, valamint az Eker. irányelv 18. cikk 1. bekezdése is fontos szempontokat határoz meg, lehetővé téve a nemzeti bíróságok számára olyan (pl. ideiglenes) intézkedések gyors elfogadását, amelyek célja a jogsértés megszüntetése és az érintett érdekek minden további sérelmének megelőzése.¹⁰

A blokkolás kétségtelenül gyors és hatásos megoldást biztosít a jogszerűtlenül már elérhetővé tett tartalmak elérhetetlenné tételére, egyúttal a jövőre nézve is megakadályozza a tartalmak elérhetőségét (legalábbis egy időre). A fő problémát azonban a hálózatszemlegességre, a tartalomszolgáltatók és a felhasználók jogaira gyakorolt hatásában látja a szakirodalom,¹¹ érzékelve, hogy hatásossága mellett ütközhet (többek között) a véleménynyilvánítás szabadságával.¹² Ez önmagában nem meglepő (és még csak messze nem is egyedülálló probléma¹³), a kérdés sokkal inkább az, hogy körülveszik-e azok a megfelelő garanciák, amelyek mellett már *szükséges és arányos* eszközként tekinthetünk rá.¹⁴

Nem önmagában a blokkolás, hanem az önkényes blokkolás jelent veszélyt több emberi jogunkra. Ahogyan Nils Muižnieks, az Európa Tanács emberi jogi biztosa 2017. szeptember 26-án kiadott jelentésében is kiemeli: az internetes tartalmakhoz való hozzáférésre vonatkozó minden korlátozás szigorú és kiszámítható jogi kereten kell alapuljon, amely szabályozza az ilyen korlátozások alkalmazási körét, és biztosítja a bírósági felügyelet garanciáját a lehetséges visszaélések megakadályozásához. Ennek oka, hogy bármilyen, internetes tartalmat blokkoló magatartás egyértelműen beavatkozás az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikke által

⁷ GYERTYÁNFY Péter (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014. 492.

⁸ LIBER Ádám: A közvetítő szolgáltatók felelőssége a szellemi tulajdon megsértéséért az Európai Unióban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2013/3., 31.

⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Eker. irányelv) (47) preambulumbekzdése szerint az, hogy a tagállamok nem írhatnak elő a nyomon követésre vonatkozó kötelezettséget a szolgáltatók számára, csak az általános jellegű kötelezettségekre vonatkozik; nem érinti azonban az egyedi esetben alkalmazandó nyomon követési kötelezettségeket, és különösképpen nem érinti a nemzeti hatóságoknak a nemzeti jogszabályokkal összhangban hozott intézkedéseit.

¹⁰ KÖHIDI Ákos: A jogsértő internetes tartalommal szembeni jogi eszközszer. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát: *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején* 3. Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 380.

¹¹ BARTÓKI-GÖNCZY Balázs: *Az online közvetítő szolgáltatók mint az információhoz való hozzáférés új kapu-őrei*. Doktori értekezés, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskola, 2018. 64.; MEZEI Péter – NÉMETH László: A fájlcsere és a netes szemlegesség kihívása a szerzői jog és információs társadalom viszonyára. *Információs Társadalom*, 2012/3., 104.

¹² DETREKŐI Zsuzsa: A forgalomirányítók és a véleményszabadság új határai. *Infokommunikáció és Jog*, 2016/65.

¹³ Vö. pl. KLEIN Tamás: A tárhelyszolgáltató „omnipotens” felelőssége mint alkotmányjogi problematika. A harmadik személy tartalmáért való szolgáltatói felelősség az interneten. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát: *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején* 3. Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 349–374.

¹⁴ GRAD-GYENGE Anikó: A forgalomirányítók tevékenységének szerzői jogi határai. *Infokommunikáció és Jog*, 2016/65., 14–15.

garantált véleménynyilvánítás szabadságába. Koltay András e körben arra emlékeztet, hogy bár az államok ódzkodnak a szűrés és a blokkolás eszközeitől – éppen azért, mert azok több tekintetben is hasonlítanak a hagyományos cenzúrához –, „nem feltétlenül emelnek kifogást az [internetszolgáltatók] általi önkéntes szűrés elé, amellyel azok a felhasználók számára szeretnének biztonságos online környezetet teremteni”.¹⁵ De az önkéntes szűrés is a szólásszabadság állami korlátozásának mércéi szerint tudjuk megítélni, legalábbis a hálózatsemlegességről szóló EU-rendelet már ebből indul ki.¹⁶

A nemzeti bíróságoknak tehát nemcsak azt kell megvizsgálniuk, hogy szükséges és arányos-e a tiltó intézkedés, hanem azt is, hogy elég célzott-e ahhoz, hogy csak a zárolást igénylő konkrét tartalmat érintse – azt viszont igen.¹⁷ Ez nem könnyű feladat – „a blokkolás technikáját, szintjét és ideológiáját körültekintően kell megválasztani ahhoz, hogy az alapvető jogok sértetlenek maradjanak, de a blokkolás is elérje a célját.”¹⁸

Az Európai Unió Bírósága (EUB) több ügyben is kifejtette, hogy a blokkolás intézménye szükséges és arányos eszköz lehet a jogsértések elleni fellépésben. Kétségtelen, hogy az Európai Unió Alapjogi Chartája 17. cikk 2. bekezdésében foglalt szellemi tulajdonjogok védelme nem érinthetetlen jog, és szó sincs arról, hogy abszolút jelleggel kellene biztosítani a védelmét.¹⁹ A bíróság a *Promusicae*-ügyre visszautalva emlékeztet arra a jelen kérdés kapcsán is kiindulópontként felfogható alapvetésre, hogy a tulajdonhoz való jog védelmét, amely jognak részét képezik a szellemi tulajdonjoghoz kapcsolódó jogok, más alapvető jogok védelmével egyensúlyban kell biztosítani.²⁰ Ennek az egyensúlynak a kialakítását a *UPC Telekabel* ügyben az EUB tovább boncolgatta, megállapítva, hogy amikor valamely ideiglenes intézkedés címzettje megválasztja az ideiglenes intézkedésben foglaltaknak való megfelelés érdekében megteendő intézkedéseket, ügyelnie kell arra, hogy tiszteletben tartsa az internetfelhasználók információs szabadságához fűződő alapjogát. Azaz a megtett intézkedéseknek szigorúan célirányosoknak kell lenniük, arra kell szolgálniuk, hogy véget vessenek a szerzői vagy szomszédos jogok harmadik személy által történő megsértésének, anélkül hogy ez az említett szolgáltató szolgáltatásait igénybe vevő internetfelhasználóknak az ott található információkhoz való jogszerű hozzáférésére kihatással lenne. Fontos követelmény, hogy a nemzeti bíróságoknak lehetőségük legyen

¹⁵ KOLTAY András: *Az új média és a szólásszabadság. A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása.* Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 137.

¹⁶ Uo., 139–140.

¹⁷ Nils Muižnieks, az Európa Tanács (ET) emberi jogi biztosának 2017. szeptember 26-án kiadott jelentése. „The case-law of the European Court of Human Rights on Internet blocking, which has developed over the past few years, rests on a three-step approach: the need for a clear legal basis for any blocking measure; the measure must pursue a legitimate aim, as enumerated by Article 10, paragraph 2 (for example, national security, prevention of disorder or crime, the protection of health or morals, the protection of the reputation or rights of others); the measure must be proportionate to the legitimate aim pursued.”

¹⁸ PARTI Katalin: „10 dolog, amit utálok benned”, avagy a kormányzati szintű internet-blokkolás kritikája a német törvény kapcsán. *Infokommunikáció és Jog*, 2010/3.

¹⁹ C-70/10. sz. *SABAM kontra Scarlet* ügyben 2011. november 24-én hozott ítélet, 43. pont; C-360/10. sz. *SABAM kontra Netlog* ügyben 2012. február 16-án hozott ítélet, 41–42. pontok.

²⁰ C-275/06. sz. *Promusicae kontra Telefónica* ügyben 2008. január 29-én hozott ítélet, 62–68. pontok.

ennek vizsgálatára, és a nemzeti eljárási szabályok biztosítsák az internetfelhasználók számára azt a lehetőséget, hogy jogaikat bíróság előtt érvényesíthessék, miután az internethozzáférést nyújtó szolgáltató által megített végrehajtási intézkedések ismertté váltak.²¹

„[A]z uniós jog által elismert alapjogokat úgy kell értelmezni, hogy azokkal nem ellentétes, ha bíróság által elrendelt ideiglenes intézkedéssel valamely internethozzáférést nyújtó szolgáltatónak megtiltják, hogy ügyfelei részére hozzáférést biztosítson valamely olyan weboldalhoz, amely a jogosultak engedélye nélkül tesz elérhetővé védelem alatt álló műveket, ha ezen ideiglenes intézkedés nem határozza meg pontosan azt, hogy e szolgáltatónak milyen intézkedéseket kell megtennie, és ha ez utóbbi mentesülhet az említett ideiglenes intézkedésben foglaltak megszegése esetén kiszabható bírság megfizetésének kötelezettsége alól annak bizonyításával, hogy minden elvárható intézkedést megtett, amennyiben a megtett intézkedések egyrészt nem fosztják meg szükségtelenül az internetfelhasználókat attól a lehetőségtől, hogy a rendelkezésre álló információkhoz megengedett módon hozzáférjenek, másrészt pedig azzal a hatással járnak, hogy megakadályozzák, vagy legalábbis nehezen kivitelezhetővé teszik a védelem alatt álló művek engedély nélküli megtekintéseit, és komoly visszatartó erőt gyakorolnak az ugyanezen ideiglenes intézkedés címzettjének szolgáltatásait a részükre a szellemi tulajdonjog megsértésével hozzáférhetővé tett művek megtekintése céljából igénybe vevő internetfelhasználókra, aminek vizsgálata a nemzeti hatóságok és bíróságok feladata.”²²

Az EUB döntéseiből az is világosan látszik, hogy a szerzői jogi jogérvényesítésbe bevont alanyok köre bővült,²³ amit a bíróság azzal magyaráz – összhangban az Infosoc irányelv (59) preambulumbekkezdésével²⁴ –, hogy egyre inkább a közvetítő szolgáltatók által nyújtott szolgáltatásokat használják fel a szerzői vagy szomszédos jogok megsértéséhez, és ami a döntő érv: sok esetben ezek a szolgáltatók vannak leginkább abban a helyzetben, hogy e jogsértéseknek véget vethessenek.²⁵

Hogy a jogsértésnek a blokkolással valóban véget lehet-e vetni, újabb kérdéseket vet fel. Arra a körülményre az EUB is tekintettel van, hogy megkerüléssel, joghatósági lehetőségek kihasználásával, vagy ahogyan a bíróság fogalmaz: „így vagy úgy”²⁶ ki lehet játszani egyes megtett intézkedéseket. Ezt az alapjogok kiegyensúlyozása során is kifejezetten figyelembe veszi a bíró-

²¹ C314/12. sz. *UPC Telekabel Wien GmbH kontra Constantin Film Verleih GmbH és Wega Filmproduktions-gesellschaft mbH* ügyben 2014. március 27-én hozott ítélet, 55–57. pontok.

²² Uo., 64. pont.

²³ LÁBODY Péter: A közvetítő szolgáltatók bevonása a szerzői jogi jogérvényesítésbe – közösségi jogi lehetőségek. *Infokommunikáció és Jog*, 2012/1., 3–10.

²⁴ Infosoc irányelv, (59) preambulumbekkezdés: „A digitális környezetben különösen a közvetítő szolgáltatók által nyújtott szolgáltatásokat használhatják fel harmadik személyek jogsértő tevékenységhez. Sok esetben ezek a szolgáltatók vannak leginkább abban a helyzetben, hogy a jogsértésnek véget vethessenek. Az egyéb rendelkezésre álló szankciók és jogorvoslati lehetőségek mellett a jogosultaknak tehát meg kell adni a lehetőséget, hogy kérelmezhessék az ideiglenes intézkedést olyan közvetítő szolgáltatókkal szemben, akik valamely harmadik fél jogsértését egy védelem alatt álló mű vagy más teljesítmény tekintetében hálózaton közvetítik. Ezt a lehetőséget akkor is biztosítani kell, ha a közvetítő szolgáltató által megvalósított cselekmények az 5. cikk értelmében kivételi szabályozás körébe tartoznak. Az ilyen ideiglenes intézkedések feltételeit és módját a tagállamok nemzeti joga határozza meg.”

²⁵ *UPC Telekabel* (21. lj.) 27. pont.

²⁶ Uo., 60. pont.

ság. Leszögezi, hogy „nem kizárt, hogy nem létezik vagy a gyakorlatban nem valósítható meg olyan technikai eljárás, amely teljes mértékben meg tudja akadályozni a szellemi tulajdonjogi jogsértéseket,” így azt a követelményt, hogy a megtett intézkedéseknek a végrehajtásukkor kellően hatékonyaknak kell lenniük a szóban forgó alapjog védelmének biztosításához, úgy értelmezi, hogy azt a hatást kell elérniük, hogy „megakadályozzák, vagy legalább nehezen kivitelezhetővé tegyék a védelem alatt álló művek engedély nélküli megtekintéseit, és hogy komoly visszatartó erőt gyakoroljanak az ezen intézkedés címzettjének szolgáltatásait a részükre az említett alapjog megsértésével hozzáférhetővé tett művek megtekintése céljából igénybe vevő internetfelhasználókra.”²⁷ Ennek fényében érdemes az eddigi tapasztalatokon is végigtekinteni, kifejezetten a hatékonyság kérdését szem előtt tartva.

3. A hatékonyság kérdése

Egy 2018-ban lezárult spanyol ügyben úgy fogalmazott a nemzeti bíróság, hogy a blokkolás elrendelését azért is találták arányosnak az adott esetben, mert más, „kevésbé erőteljes” eszköz nem lett volna hatékony a kívánt eredmény (azaz a jogsértő tartalomhoz való hozzáférés megakadályozása) eléréséhez.²⁸ Ez az érvelés gyakran előkerül a bírósági indokolásokban, de véleményem szerint e tény megállapítása nem megfelelő megközelítés sem az arányosság, sem a hatékonyság szempontjából – legfeljebb az eszköz hatásosságára mutat rá. A hatékonyság kérdése ennél összetettebb.²⁹

Kétségtelenül a legalkalmasabb eszköz arra, hogy a jogsértő tartalom elérhetetlenné – vagy legalábbis nehezebben elérhetővé – váljon.³⁰ Ebből a szempontból ráadásul az újabb bírói gyakorlat egyrészt arra világít rá, hogy elegendő egy „ésszerű hatékonyság” (*reasonable effectiveness*), hiszen a blokkolás megkerülhetősége, az alternatív jogsértő oldalak használata és az a tény, hogy bár egyes felhasználók jogellenes magatartása visszaszorul, mások növelik e tevékenységük mértékét, a „teljes” hatékonyság ellen hatnak.³¹ Ez viszont önmagában nem jelenti azt, hogy

²⁷ Uo., 62. pont.

²⁸ A szóban forgó spanyol ügy összefoglalóját l. Patricia MARISCAL: *Several Spanish Telecommunication Companies are Ordered to Block Internet Access to Certain Links Websites*. *Kluwer Copyright*, 2018. március 14. <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2018/03/14/several-spanish-telecommunication-companies-ordered-block-internet-access-certain-links-websites>.

²⁹ E helyütt csak utalunk arra, hogy a szerzői jog története nem szemlélhető a gazdasági vonatkozások nélkül – a kezdetektől meghatározta létét, az évszázadok során pedig az egyéni, eredeti alkotásokra hatalmas kulturális és kreatív iparág épült. Ám a szerzői jog indokoltsága végső soron mégiscsak kulturális, és az alkotói személyiség védelmének szempontjaira vezethető vissza. A hatékonyság kérdése tehát sajátos, összetett képlettel határozható csak meg, amire az 1960-as éveket – azon belül is a chicagói iskola tevékenységét – megelőzően nem is láthatunk komoly kísérletet. A Pareto-hatékonyság definíciója szerint például akkor javul a hatékonyság, ha valakinek javul a helyzete, míg másé nem romlik, és akkor vagyunk hatékony helyzetben, ha további javítás már nem lehetséges, vagyis senkinek nem javítható már a helyzete úgy, hogy másé ne romoljon. L. SZALAI Ákos: *Az új Ptk. tervezetének szerződési szabályai – joggazdaságtani elemzés*. *Pázmány Law Working Papers*, 2012/3., 2.

³⁰ Christophe GEIGER – Elena IZYUMENKO: *The Role of Human Rights in Copyright Enforcement Online: Elaborating a Legal Framework for Website Blocking*. 43 *American University International Law Review* (2016) 51.

³¹ L. *Cartier International AG and Others v. British Sky Broadcasting Ltd and Others* [2014] EWHC 3354 (Ch) (17 October 2014) 167.

mint jogérvényesítési eszköz egyáltalán nem lehet hatékony, hiszen ha nem is jelent tökéletes megoldást, képes lehet jelentősen visszaszorítani a jogellenes felhasználások számát.³² Másrészt a blokkolt oldal helyettesíthetősége mégiscsak befolyásolja az eszköz hatékonyságát (és a fenti értelemben így az arányosság feltételét is). Bár a jogosult nem kötelezett bizonyítani a blokkolás „hatásfokát”, amennyiben túl sok hasonló, alternatív weboldal működik, a hatékonysága – még annak fenti, „csökkentett” értelmében is – megkérdőjelezhető.³³ Erre – utalva egy 2014-ben készült elemző tanulmányra³⁴ – Harkai István is felhívja a figyelmet,³⁵ és a joggyakorlat láthatóan reagál is e jelenségre. A Belgian Entertainment Association például 2018-ban 33 weboldal és 450 domainnév vonatkozásában indított eljárást a belga bíróság előtt, *tömeges* blokkolási igényt terjesztve elő a nagyobb hatékonyság reményében, de hasonló együttes fellépésre az Egyesült Királyságban is sor került,³⁶ és az olasz bíróságok is alkalmazták már a dinamikus módon – azaz az újonnan megjelenő, az eredetihez képest máshogyan elérhető jogsértő oldalakra is kiterjedően – elrendelt blokkolást.³⁷

Ahogy korábban utaltunk rá, a blokkolás mint jogérvényesítési eszköz nem csak arra szolgál, hogy elérhetetlenné tegyen bizonyos tartalmakat: az is a célja, hogy a jogszerű felhasználás irányába terelje a felhasználókat. Ahogy Lábady Tamás figyelmeztet, a jogirodalomban jogalkalmazásnak nevezik azt is, amikor a magánjog szabályai a konkrét életviszonyokban realizálódnak, azaz amikor a magánjogi szabályokat maguk a személyek, a magánjogi jogalanyok ‘alkalmazzák’, azonban a jog megvalósulása „az életviszonyokban többnyire spontán módon történik, és amikor tudatos is, arra akkor sem a jogszabály alkalmazásának célzatával, hanem az életbeli érdekek érvényesítésének szándékával kerül sor”.³⁸ Ahhoz tehát, hogy a felhasználók – rövid és hosszú távon is – a jogszerűen elérhető tartalmakat részesítsék előnyben, nem elég a blokkolás mint eszköz „kényszerítő ereje”, szükség van arra is, hogy legyen hová ‘terelni’ a felhasználókat. Azaz legyenek jogszerűen, de könnyen, jó minőségben, széles kínálatban, elérhető módon, minden értelemben rendelkezésre álló tartalmak. (Sőt, megkockáztathatjuk a kijelentést, hogy önmagában azáltal, ha ilyen körülmények állnak fenn a szerzői jogilag védett tartalmak felhasználásához, a blokkolás mint jogérvényesítési eszköz szerepe is háttérbe szorul, vagy akár megszűnik.) Ez természetesen nem új felismerés – a szerzői jog létezése óta alapköve-

³² Ernesto VAN DER SAR: How Effective is The UK Pirate Bay Blockade? *Torrent Freak*, 2018. május 27., <https://torrentfreak.com/how-effective-is-the-uk-pirate-bay-blockade-180527/>.

³³ „Although the rightholder does not have to show that blocking access to the target website is likely to reduce the overall level of infringement in order to obtain relief, blocking access to the target website is less likely to be proportionate if there is a large number of alternative websites which are likely to be equally accessible and appealing to the interested user than if that is not the case.” Cartier International (31. lj.), 175–176. pontok.

³⁴ Brett DANAHER – Michael D. SMITH – Rahul TELANG: *The Effect of Piracy Website Blocking on Consumer Behavior. Workpaper on Information System and Economics*. 2015. október, https://mis.eller.arizona.edu/sites/mis/files/documents/speakers-series/2015/mis_speakers_series_michael_smith.pdf.

³⁵ HARKAI i. m. (4. lj.) 92–95.

³⁶ L. bővebben MEZEI Péter: Az Európai Bíróság ítélete a jogellenes tartalmakat szolgáltató *streaming* oldalak blokkolásának egyes kérdéseiről. A szerzői jog érvényesítésének új útjai az online világban. *Jogesetek Magyarázata*, 2014/4., 71.

³⁷ Nedim MALOVIC: The Evolution of Copyright Website Blocking In the UK: Live Blocking Orders. (12) *European Intellectual Property Review* (2018) 813.

³⁸ LÁBADY Tamás: *A magánjog általános tana*. Budapest, Szent István Társulat, 2018. 158.

telménynek tekinthetjük a jogszerű felhasználási láncolatok működőképességéhez. Ahogyan Mikszáth Kálmán egyik novellájának néhány sora is érzékelteti, időnként önmagában a jogszerűen elérhető és felhasználható szerzői művek hiánya vezet jogsértéshez – ami viszont egyúttal más társadalmi megítélést is vált ki:

„Egy jó barátom, aki nemrég Oroszországba utazott, egy jóízű szatírát mondott el nekem. (...) Valószínűleg barátom is mástól hallotta, az a más egy harmadiktól, a harmadik egy negyediktől; alkalmassint akadt olyan is, aki megírta, s mindenik toldott hozzá valamit. Ha utánaszaladhatnék a hiteles szövegnek, azt közölném önökkel. (...) De mert nincs meg a szöveg, elkövetem a plágiumot, és megírom magyar történetnek. Ezért talán csak nem üzennek háborút az oroszok.”³⁹

Az Institute for Information Law elemző tanulmánya is arra világít rá, hogy bár a blokkolás mint eszköz igénybevétele határozottan növekvő trendet mutat számos országban, hatékonyságának kérdésére bizonytalan a válasz. Az elemzést készítő kutatók eredményei alapján 2014 óta visszaszorulóban van a jogszerűtlen felhasználás, és növekvőben van a jogszerű. Kérdéses ugyanakkor, hogy az online szerzői jogi jogsértésekkel szemben folytatott küzdelemhez a jogérvényesítési eszközök bevetésében rejlik-e a megoldás, különösen, ha az adott eszköz alkalmazása eredményeképpen nem jut több bevételhez az adott jogosult, ráadásul a felhasználók és a szolgáltatók alapvető jogaival való összeütközést is kockáztatjuk. A tanulmány készítői arra megállapításra jutnak, hogy sokkal inkább a megfizethető és megfelelő, jogszerű hozzáférés biztosítása lehet a kulcs.⁴⁰

Nem véletlen, hogy nagy a szórás az egyes országok között a tekintetben, hogy a blokkolást megfelelő és szükséges eszköznek tartják-e. Számos országban, például Írországból és Kanadából gördülékenyen működik,⁴¹ az ausztrál bíróságok is több ügyben alkalmazták már a 2015-ben hatályba lépett törvénymódosítás óta,⁴² bár sokan ellenzik, vitatva hatékonyságát.⁴³ A svájci Szövetségi Legfelső Bíróság is amellet foglalt állást egy 2019. februári döntésében, hogy az internethozzáférés-szolgáltatók nem kötelezhetők a weboldalak blokkolására,⁴⁴ és a svájciak szerzői jogi reformjuk során is elutasítják a weboldalak blokkolásának lehetőségét, más módon harcolva a kalózzoldalak ellen.⁴⁵ A meglehetősen nagy különbségek azonban nem segítik elő egy előremutató, az internet országhatárokat nem ismerő jellegéhez is igazodó megoldás kidolgozását.

³⁹ MIKSZÁTH Kálmán: Hivatalos észjárás. In: *Mikszáth Kálmán Művei 12*. Budapest, Magyar Helikon, 1969. 522.

⁴⁰ Joost POORT et alii: *Global Online Piracy Study*. Amsterdam, IViR, 2018, <https://www.ivir.nl/publicaties/download/Global-Online-Piracy-Study.pdf>, 7.

⁴¹ Ann O'LOUGHLIN: Court Grants Blocking Order Against Websites which Allow Users Stream and Download Film and TV Content. *Irish Examiner*, 2018. január 15, <https://www.irishexaminer.com/breakingnews/ireland/court-grants-blocking-order-against-websites-which-allow-users-stream-and-download-film-and-tv-content-822882.html>.

⁴² Copyright Amendment (Online Infringement) Act 2015 (Cth), 115A(1) szakasz.

⁴³ Rita MATULIONYTE: Website Blocking Injunctions: An Australian Update. *Kluwer Copyright*, 2018. június 14. <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2018/06/14/website-blocking-injunctions-australian-update>.

⁴⁴ Bundesgericht 4A_433/2018 Urteil vom 8. Februar 2019.

⁴⁵ Swiss Federal Institute of Intellectual Property: Revision to Copyright Law, <https://www.ige.ch/index.php?id=7852&L=3>.

Ráadásul nemcsak a felhasználóknak (köztük a végfelhasználóknak), közvetítő szolgáltatóknak, hanem maguknak a jogosultaknak is alapvető érdeke, hogy a szerzői jog által védett műveikhez, teljesítményeikhez való hozzáférés biztosított legyen. Nem véletlen, hogy a tartalom elérhetetlenné tétele helyett maguk is a művek, teljesítmények terjedését elősegítő megoldásokat részesítik előnyben, ami már a közgazdasági értelemben vett hatékonysághoz is közelebb visz bennünket.⁴⁶ Mindezekkel együtt – a valóban hatékony megoldások elterjedéséig – a blokkolás szükséges eszköznek bizonyul, még ha tüneti kezelés is, de látható, hogy egyre több alternatív javaslat merül fel valódi megoldást keresve.

4. A blokkolás mint indikátor

Az tehát, hogy a blokkolás jelenleg számos esetben az elérhető leghatékonyabb vagy legalábbis leghatásosabb eszköz, már önmagában is jó indikátora a szerzői jog egyik legérdekesebb problémájának.⁴⁷ A művek terjedésének, közönséghez való eljutásának kontroll alatt tartása pusztán technikai okokból is egyre kevésbé van a szerző kezében. Ugyan eredendően a technikai korszaktól indította el a folyamatot, a hatására megváltozott gazdasági és társadalmi berendezkedés alapján a szakirodalomban egyre markánsabban jelennek meg azok a vélemények, amelyek a terjedés feletti ellenőrzés további szűkítését tartják szükségesnek, sőt, sokan annak egészen korlátozott formáját sem tartják elfogadhatónak.⁴⁸ Különösen az utóbbi évtized élezte ki a rendelkezési jog és a művek, teljesítmények szabad áramlásának látszólag kibékíthetetlen ellentétét.⁴⁹

Az alternatív javaslatok, modern elképzelések között előkelő helyet foglalnak el azok, amelyek a jogsértő oldalak blokkolása helyett azok jogszerű felhasználási láncolatba vonásával igyekeznek hatékony megoldást elérni. Az illegális fájlcsere oldalakkal kötött jogosulti megállapodásoktól⁵⁰ azok más módon történő „kifehérítéséig” sokféle lehetőség felmerül.⁵¹ Az információs jogokat nem korlátozó megoldások közül a szabad tartalomáramlást a jogosultak részletetése mellett lehetővé tevő modellek a leginkább preferáltak (egyúttal a kérdés versenyjogi jelen-

⁴⁶ Vö. pl. João Pedro QUINTAIS: *Copyright in the Age of Online Access: Alternative Compensation Systems in EU Law*. Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer, 2017.

⁴⁷ Ennek hátteréről l. Joan-Josep VALLBÉ et alii: *Knocking on Heaven's Door: User Preferences on Digital Cultural Distribution*. SSRN, 2015. július 15. <https://ssrn.com/abstract=2630519>.

⁴⁸ Vö. pl. Joost SMIERS – Marieke VAN SCHIJNDEL: *Imagine There Is No Copyright and No Cultural Conglomerates Too. An Essay*. Amsterdam, Institute of Network Cultures, 2009.

⁴⁹ Brian FITZGERALD: *Copyright Freedom: Concluding Remarks*. In: Brian FITZGERALD – Benedict ATKINSON (szerk.): *Copyright Future, Copyright Freedom. Marking the 40 Year Anniversary of the Commencement of Australia's Copyright Act 1968*. Sydney, Sydney University Press, 2011. 246.

⁵⁰ HARKAI i. m. (4. lj.) 97.

⁵¹ Christophe GEIGER: *Challenges for the Enforcement of Copyright in the Online World: Time for a New Approach*. In: Paul TORREMANS (szerk.): *Research Handbook on the Cross-Border Enforcement of Intellectual Property*. Cheltenham–Northampton, Edward Elgar, 2014. 704.; Balázs BODÓ – Daniel GERVAIS – João Pedro QUINTAIS: *Blockchain and Smart Contracts: The Missing Link in Copyright Licensing?* (4) *International Journal of Law and Information Technology* (2018) 311–336.

tőségére is felhívva a figyelmet).⁵² Ez bizonyos értelemben a jogosultaknak a műveik, teljesítményeik felett biztosított kontroll mértékének (további) csökkenésével jár, azaz a vagyoni jogoknak a tömeges felhasználásokra és a digitális tartalomfogyasztási szokásokra tekintettel végbemenő átalakulásának lehetünk szemtanúi és részesei.

Az évek óta húzóóda uniós szerzői jogi reform egyik – talán legtöbbet emlegetett és egyúttal kritizált – rendelkezése, a javaslat 13. cikke is azt a célt hivatott szolgálni az eredeti elképzelések szerint, hogy a tartalomszolgáltató platformok a profitjukból méltányos részt juttassanak azoknak az alkotóknak, akiknek a műveit használják.⁵³ Ráadásul az egyes szolgáltatóktól elvárt lépéseket azok üzleti kapacitásaihoz igazították. A javaslat kapcsán számos tévhit terjedt el, amelyek megcáfolására ugyan törekedett a szakma,⁵⁴ a társadalom tagjainak egy jelentős része épp az internetet és az alkotókat ellehetetlenítő javaslatként tekintett rá. Még az Európai Parlament is elutasította a javaslatot 2018. július 5-én: a többség valódi fenyegetésként értékelte azt a kritikát, hogy a javaslat „véget vet annak az internetnek, amit eddig ismertünk”.⁵⁵ A reform lényege pozitív értelemben éppen az lenne, hogy véget vessen az internet világában kialakult aránytalanságoknak, elsősorban azért, hogy a szerzői jogosultak arányosabb módon részesülhessenek a művek hasznosításából származó bevételekből, ugyanakkor a *value gap* problémájára nem a terjedés megakadályozásával, hanem épp a tartalomáramlás biztosítása mellett a megfelelőbb, arányosabb részletetésre kidolgozott modellel keresve választ, az együttműködést hangsúlyozva.⁵⁶

A javaslat júliusi szövege elutasításának egyik komoly indokaként Monique Goyens, az Európai Fogyasztók Szervezetének (BEUC) főigazgatója azt jelölte meg, hogy a képviselők a *szűrés* mint eszköz ilyen mértékű, szisztematikus alkalmazását nem találták elfogadhatónak.⁵⁷ Ez annak fényében is fontos szempont, hogy a javaslat *célja* nem a szűrés mint eszköztípus erősítése volt, hanem a kötelezettségek egyenlő elosztásának biztosíthatósága. Az a vélemény fogalmazódott meg, hogy a javaslat ebben a formában több jogi bizonytalanságot eredményez, mint amennyit megold.⁵⁸

⁵² Lényegében ebbe a tendenciába illeszkedik a Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.212/2017/6. sz. *EJI kontra Deezer* ügyben hozott határozata is.

⁵³ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács irányelve – a digitális egységes piacon a szerzői jogról. COM(2016) 593 final. A védett tartalmak online szolgáltatók általi felhasználásának bizonyos módjai: 13. cikk – Védett tartalmaknak a felhasználók által feltöltött nagyszámú művet és egyéb teljesítményt tároló és hozzáférhetővé tevő, az információk társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltatók általi használata.

⁵⁴ Artisjus: Cenzúrázni fogja az EU az internetet? 6 tévhit cáfolata. *Dal+Szerző*, 2018. július 2. <https://dalszerzo.hu/2018/07/02/cenzurazni-fogja-az-eu-az-internetet-6-tevhit-megcfofolasa>.

⁵⁵ Catherine STUPP: Dramatic Parliament Vote Triggers Upheaval of Divisive Copyright Bill. *Euractive*, 2018. július 5. <https://www.euractiv.com/section/digital/news/dramatic-parliament-vote-starts-upheaval-of-controversial-copyright-bill>.

⁵⁶ MEZEI Péter: Mit üzen Brüsszel: állítsuk meg a Youtube-ot? *Médiapiac*, 2018. június 19., <https://www.mediapiac.com/mediapiac/Mit-uzen-Brusszel-allitsuk-meg-a-Youtube-ot/113625>.

⁵⁷ „[A] big decision in the fight to prevent large-scale and systematic filtering of online content from becoming the norm.” STUPP i. m. (55. l.).

⁵⁸ Christina ANGELOPOULOS – Joao Pedro QUINTAIS: Fixing Copyright Reform: How to Address Online Infringement and Bridge the Value Gap. *Kluwer Copyright*, 2018. augusztus 30., <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2018/08/30/fixing-copyright-reform-address-online-infringement-bridge-value-gap>.

A végül 2019. június 7-én hatályba lépett, az Európai Unió szerzői jogi reformsomagjának részét képező DSM irányelv⁵⁹ 17. cikke foglalkozik a korábbi javaslatban még a 13. szakaszban rendezni kívánt kérdéssel, amely a szerzői jogok szempontjából jól működő piac megteremtését szolgáló intézkedések között kapott helyet. A 17. cikk 8. bekezdése rögzíti, hogy a megfogalmazott rendelkezések nem vezethetnek általános nyomon követési kötelezettséghez, ugyanakkor egyes online tartalomszolgáltatókat⁶⁰ a felhasználók által feltöltött és oltalom alatt álló tartalmakat illetően szerzői jogi szempontból felhasználóknak minősít annak ellenére, hogy rájuk vonatkozna az Eker. irányelv 14. cikkében biztosított felelősség alóli mentesség.⁶¹ A jogalkotó amellett foglal állást, hogy egészen új megközelítést kívánnak azok az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, amelyeket „arra terveztek, hogy szokásos használatuk keretében hozzáférést biztosítsanak a felhasználók által feltöltött, szerzői jogi védelem alatt álló tartalmakhoz vagy más védelem alatt álló teljesítményekhez”.⁶²

A nyereségszerzési cél fogalmi megkövetelése nem váratlan, ez a tendencia már korábban is látható volt. A már említett, 2018-ban lezárt spanyol ügyben a bíróság kiemelte, hogy a kifogásolt weboldalak blokkolásának elrendeléséhez meghatározó volt azok hasznoszerzési célú működése (a kérdéses oldalak üzemeltetői a jogosultak engedélye nélkül közvetítettek a nyilvánossághoz mozifilmeket és televíziós sorozatokat, reklámbevételekből szerezve profitot).⁶³ A hasznoszerzési szándék fontossága az Egyesült Királyságban született ítéletekben is megjelenik, így például az az arányosság és a hatékonyság nevében a weboldal helyett az azon keresztül elérhető streaming-szolgáltatás időleges – azaz a jogsértő tartalom elérhetővé tételének idejére történő – blokkolását elrendelő döntés is kiemeli.⁶⁴ Ugyanígy a *GS Media*-ügyben is választóvonal a hasznoszerzési cél a felhasználások esetén.⁶⁵

A 17. cikk által megjelölt szolgáltatóknak a jogosultakkal felhasználási megállapodásokat kell kötniük – ennek elmulasztása esetén a jogsértésekért felelősséggel tartoznak. Akkor mente-

⁵⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/790 irányelve a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról (a továbbiakban: DSM irányelv).

⁶⁰ DSM irányelv, 2. cikk 6. pont: „olyan, az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltató, amelynek fő vagy egyik fő célja a felhasználói által feltöltött, jelentős mennyiségű, szerzői jogi védelem alatt álló mű vagy más védelem alatt álló teljesítmény tárolása és ahhoz hozzáférés biztosítása a nyilvánosság számára, amely műveket és más védelem alatt álló teljesítményeket nyereségszerzési céllal összerendezi és promotálja. Ezen irányelv értelmében nem minősülnek online tartalmegosztó szolgáltatóknak a nonprofit online enciklopédiák, a nonprofit oktatási és tudományos adatbázisok, a nyílt forráskódú számítógépi programokat fejlesztő, illetve megosztó platformok, az (EU) 2018/1972 irányelvben meghatározott elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtói, az online piac-terek és a vállalkozások közötti felhőalapú szolgáltatások, továbbá azon felhőalapú szolgáltatások, amelyek lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy saját használatukra tartalmakat töltsenek fel.”

⁶¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól.

⁶² DSM irányelv, (62) preambulumbekkezdés.

⁶³ MARISCAL i. m. (28. lj.)

⁶⁴ *EAPL v. BT* [2017] EWHC 480 Ch. (37) „Generally speaking, the operators of the Target Servers are not merely linking to freely available sources of Premier League footage. Even if in some cases they do, the evidence indicates that they do so for profit, frequently in the form of advertising revenue, and thus are presumed to have the requisite knowledge for the communication to be to a new public.”

⁶⁵ C160/15. sz. *GS Media BV kontra Sanoma Media Netherlands BV és társai* ügyben 2016. szeptember 8-án hozott ítélet, 47. és 51. pontok.

sülhetnek az engedély nélküli nyilvánosságához közvetítésért fennálló felelősség alól, ha bizonyítják, hogy egyrészt minden tőlük telhetőt megtettek az engedélyek megszerzése érdekében, másrészt:

- „b) a szakmai gondosság magas szintű ágazati normáinak megfelelően minden tőlük telhetőt megtettek annak biztosítása érdekében, hogy azon konkrét műveket és más védelem alatt álló teljesítményeket, amelyekre vonatkozóan a jogosultak megadták a szolgáltatóknak a lényeges és szükséges információkat, elérhetetlenné tegyék; továbbá minden esetben
- c) a jogosultak megfelelően indokolt értesítésének kézhezvételét követően haladéktalanul intézkedtek az értesítés tárgyát képező művek vagy más védelem alatt álló teljesítmények hozzáférhetetlenné tétele vagy honlapjaikról történő eltávolítása érdekében, valamint a b) pontnak megfelelően minden tőlük telhetőt megtettek azok jövőbeli feltöltésének megakadályozására.”

Tehát – ahogyan azt Faludi Gábor is hangsúlyozza – az online tartalomszolgáltatók felelőssége közvetlen, de nem feltétlen: messze nem eredménykötelemről van szó, és a szűrési kötelezettség speciális arányossági követelményeknek van alávetve.⁶⁶ Ráadásul a nyilvánosság számára kevesebb mint három éve elérhető szolgáltatásokat nyújtó online tartalommosztó szolgáltatók mentesülhetnek is a repertoár szűrésének kötelezettsége alól, ha éves forgalmuk alacsonyabb mint tízmillió euró, és a szolgáltatás látogatóinak havi átlagos száma kevesebb mint ötmillió. Ilyenkor a megfelelően indokolt értesítés kézhezvételét követően az értesítés tárgyát képező műveket vagy más védelem alatt álló teljesítményeket haladéktalanul hozzáférhetetlenné kell tenni, vagy el kell távolítani honlapjaikról.

A szakmai gondosság és a lehető legnagyobb erőfeszítés mellett a szolgáltatók minden lépésének hatékonynak kell lennie a kitűzött célok eléréséhez, és e sajátos feladatnak az is része, hogy nem léphetik túl a nem engedélyezett művek és más védelem alatt álló teljesítmények hozzáférhetőségének megakadályozása, illetve annak megszakítása feladatának teljesítéséhez szükséges mértéket.⁶⁷ Mindehhez egy nagyon fontos garanciális rendelkezés társul, amely szerint az online tartalommosztó szolgáltatók által a jogosultakkal együttműködésben hozott intézkedések nem érinthetik a szerzői jogra vonatkozó kivételek és korlátozások alkalmazását, különösen azokat, amelyek garantálják a felhasználók szabad véleménynyilvánítását. Ezért a felhasználók számára lehetővé kell tenni, hogy a felhasználók által szövegídezés, kritika, ismertetés, karikatúra, paródia vagy utánzat céljára készített tartalmat feltöltsék és hozzáférhetővé tegyék.⁶⁸ Ez a rendelkezés különösen a véleménynyilvánítás és a művészet szabadsága, valamint a tulajdonhoz, ideértve a szellemi tulajdonhoz való jog közötti egyensúly megteremtését szolgálja. A gyakorlatban viszont kérdéses e rendelkezés működőképessége, hiszen a tartalomszűrők aligha lesznek képesek felismerni, hogy a tartalom mely része felel meg a kritériumoknak, és mely része nem.⁶⁹ Az online tartalommosztó szolgáltatóktól megkövetelt utólagos jogorvoslat

⁶⁶ FALUDI Gábor: Néhány szó a CDSM irányelv 17. cikkéről. *Szerzői jog a XXI. században*, 2019. június 6., <https://copy21.com/2019/06/cdsm-naplo-7-resz-nehany-szo-a-cdsm-iranyelv-17-cikkerol>.

⁶⁷ DSM irányelv, (66) preambulumbekzdés.

⁶⁸ DSM irányelv, (70) preambulumbekzdés és 17. cikk 7. bek.

⁶⁹ Christophe GEIGER – Elena IZYUMENKO: Blocking Orders: Assessing Tensions with Human Rights. In: Giancarlo FROSIO (szerk.): *The Oxford Handbook of Intermediary Liability Online*. Oxford, Oxford University Press, 2020 (megjelenés előtt). 24.

magát az adott tartalom blokkolását nem tudja megakadályozni. Az ismertetett rendelkezések így hatékony és gyors panasztételi és jogorvoslati mechanizmus nélkül nem érhetik el céljukat, amelynek biztosítása a tagállamokra váró feladat.⁷⁰

A DSM irányelv 17. cikke számos értelemben a tartalomszűrési feladat és az annak elmulasztásáért fennálló felelősség kezelésének új megközelítése, és noha előrelépésként értékelhető, rengeteg nyitott kérdést hagy, az egyedi mérlegelésű esetek igen magas számát vonva maga után. Christophe Geiger éppen ezért arra hívja fel a figyelmet, hogy mivel mind a tagállami, mind az uniós bíróságok központi szerepet fognak játszani az ütköző emberi jogok kérdésének feloldásában, a jogalkalmazóknak további útmutatásra lesz szükségük arra vonatkozóan, hogy ebben a kontextusban hogyan találhatnak egyensúlyt.⁷¹ Ugyanezért az egyes tagállamok kiemelt feladata, hogy az irányelv átültetése során a biztosított kivételeket és korlátozásokat hangsúlyosan és egyértelműen szabályozzák.⁷²

5. Cél és eszköze

Igaza volt Richard Posnernek, és valóban csak a közgazdasági értelemben hatékony jogintézmények maradnak fenn?⁷³ És vajon megvalósul-e a közeljövőben valamelyik, valóban – közgazdasági értelemben is – hatékony megoldást kínáló alternatíva, feleslegessé téve a blokkolás széles körű használatát és eloszlátva a túlblokkolás feletti aggodalmat? Mint azt a szerzői jog fejlődésének három évszázada mutatja, a szerzői jogi paradigmát kiszolgáló eszközrendszer állandóan formálódik. A nagy kérdés az, hogy a mai társadalmi és technológiai változások érintetlenül hagyják-e magát a szerzői jogi paradigmát. Valóban csak az eszközök javításán kell dolgoznunk, vagy gyökeres változásra van szükség?

Talán nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy a mottóban hivatkozott, Szladits Károly által említett ‘közfelfogás’ nem változott a tekintetben, hogy az alkotótevékenység elismerésre érdemes és védelemre méltó, az ehhez használt eszközök nagy része azonban elavult. A blokkolás szükséges és hatékonyan működő része lehet a rendelkezésre álló eszközrendszernek, azonban általános megoldásként, differenciálatlanul alkalmazva nem nyúlhatunk hozzá. Jelenleg úgy tűnik, a weboldalak blokkolásának szabályozása differenciálódik, ami által modern és hatékony jogérvényesítési eszközzé válhat – a kérdés már csak az, hogy az ehhez szükséges feltételrendszert ki tudjuk-e alakítani a közeljövőben. Egy eszköz nem megfelelő használata nemcsak az adott eszközt járathatja le, de a segítségével elérendő cél megkérdőjelezéséhez is vezethet, ami mindenképpen elkerülendő.

⁷⁰ DSM irányelv 17. cikk 9. bekezdés.

⁷¹ GEIGER–IZYUMENKO i. m. (69. lj.) 26.

⁷² A paródia-kivétel kapcsán l. erről részletesen UJHELYI Dávid: „*That escalated quickly*”, avagy a háromlépcsős teszt és a paródia kapcsolódási pontjai I–II. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2019/6–2020/1.

⁷³ L. Richard A. POSNER: *Economic Analysis of Law*. Boston, Little, Brown and Co., 1977.

